

УДК 82-94+303.6

<https://doi.org/10.15407/ub.20.172>

*Надія Іванівна ЛЮБОВЕЦЬ,
кандидат історичних наук,
завідувач відділу теорії та методики бібліографії
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-8811-6627>
e-mail: lyubovets@nbuv.gov.ua*

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕМУАРНОГО ПРОСТОРУ: ЗАГАЛЬНИЙ ТА ЛОКАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Розглянуто зміни сучасного мемуарного простору, які відбуваються на тлі новітніх усноісторичних практик в умовах цифрової гуманітаристики (англ. Digital Humanities, DH). Зазначено, що застосування методу усноісторичного інтерв'ю призвело до активного розвитку мемуарного жанру — спогаду-інтерв'ю, який отримав «нове дихання» в умовах DH. Результатом стало творення великої кількості історико-мемуарних праць, які представлені в національному просторі й у традиційних видавничих форматах, і в новітніх цифрових проєктах на загальному та локальних рівнях. Показано, що в умовах інформаційного суспільства мемуари розвиваються у двох площинах. З одного боку, це трансформація/зміна в жанрах та форматах представлення мемуарів, що втілюється в активному розвитку цифрових проєктів, в основі яких лежить жанр спогаду-інтерв'ю (аудіо, відео, транскрибований текст), з другого боку — це подальша еволюція мемуарів, яка відображається в розвитку вже відомих та випробовуваних протягом багатьох століть жанрів у класичному друкованому вигляді. З огляду на вимоги часу жанри та формати представлення мемуарів, спричинені кардинальними змінами дискурсів гуманітаристики, в умовах DH видаються як більш ефективна модель з погляду донесення «готового продукту» (мемуарів) до потенційного користувача. На практиці ці два напрями поєднуються та доповнюють один одного. Аналіз представлення мемуарів у загальних та локальних вимірах демонструє активний розвиток і ефективність упровадження нових та класичних форм і форматів мемуарів як у загальних, так і в локальних проєктах, ефективність яких зростає із залученням громадських ініціатив.

Ключові слова: мемуари, усноісторичні практики, спогад-інтерв'ю, цифрова гуманітаристика, загальний та локальний виміри.

Міждисциплінарність сучасних наукових досліджень усе більше стає основною вимогою часу. Історична наука за останні десятиліття поповнилася новими науковими напрямками (усна історія, локальна історія, соціальна історія, мікроісторія, історія повсякдення тощо) та методами, які значно збагатили українську історіографію. Завдяки цьому на перше місце вийшли культурологічно зорієнтовані розвідки, які демонструють відхід від соціально-економічних досліджень. Найбільші зміни в контексті трансформацій/еволюції сучасного мемуарного простору спричинили новітні наукові практики, які активно розвиваються в Україні в рамках усної історії [1; 3; 4] та все більше переорієнтовують історичні дослідження з часу на простір (з акцентом на соціокультурний контекст місцевої історії) в межах локальної історії [1]. Звісно, зміни мемуарного простору спричинили і цифровізація суспільства та глобалізаційні процеси. Відповіддю на ці виклики для гуманітаристики стало виникнення нового наукового напрямку — цифрової гуманітаристики (Digital Humanities, DH) ¹ — міждисциплінарної галузі досліджень, що об'єднує методики і практики гуманітарних, соціальних і обчислювальних наук. Її мета — вивчити можливості застосування та інтерпретації нових цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій, систематичне використання цифрових ресурсів у гуманітарних і соціокультурних дослідженнях та освіті [13, с. 10]. Зокрема, має значення якраз гуманітарний зміст знання (на першому місці — логіка змісту, а не засобів), логіка гуманітарних досліджень, а не лише комп'ютерні технології. Однією із особливостей функціонування DH, що вказує на її величезний потенціал, є те, що до роботи над окремими проектами можуть долучатися не лише державні установи та науковці, а й усі охочі, незалежно від локації ². Основним елементом тут є чітка мотивація та наявність зацікавлених учасників. Різноманітні аспекти розвитку DH ³ вивча-

¹ Інші терміни: e-Humanities, e-Science, e-History, цифрові гуманітарні науки.

² Як свідчить практика, завдяки громадським ініціативам в Україні функціонує кілька проєктів, направлених на відкриття для широкого загалу мемуарної спадщини (самостійне оцифрування архівних та книжкових колекцій, формування електронних бібліотек, репозиторіїв тощо).

³ Першим проєктом DH став електронний офлайн-словник творів Томи Аквінського (Index Thomisticus) (лінк — <http://www.corpusthomaticum.org/it/index.age>), започаткований 1949 р. Новітнім проєктом стало зібрання різноманітних відцифрованих даних у колекції культурної спадщини Європи — Європіана (Europeana) (лінк — <https://www.europeana.eu/en>), що містить мільйони відцифрованих творів мистецтва (музейних артефактів, книжок, картин, фільмів та музичних творів), у наповненні якого беруть участь національні бібліотеки світу. Свою місію електронна бібліотека вбачає в тому, що «полегшує людям використання культурної спадщини для освіти, досліджень, творчості та відпочинку» (<https://pro.europeana.eu/>).

ють і зарубіжні, і вітчизняні вчені. Зокрема, загальні проблеми цифрової гуманітаристики досліджують М. Таллер [16], Г. Можасва [13], В. Копанєва [5], проблеми цифрової гуманітаристики в бібліотеці — Л. Костенко та О. Жабін [6], у сфері вищої освіти — О. Воскобойнікова-Гузєва [2], М. Чікарькова [19], О. Матвієнко та М. Цивін [12].

Аналіз останніх вітчизняних і зарубіжних досліджень. В історичному дискурсі за останні роки спостерігається підвищена увага, справній ажіотаж навколо вивчення спогадів, здебільшого джерелознавчого характеру [9]. Однак дослідники не порушували питання змін жанрів та форм репрезентації мемуарів у суспільстві з позицій нових наукових напрямів в історичній науці та ДН. Свого часу авторка досліджувала представлення мемуарів у інформаційному просторі України в цілому, як складової частини електронних ресурсів бібліотек та краєзнавчих ресурсів ⁴ і як унікального ресурсу в системі соціальних комунікацій [10]. Зокрема, було зазначено відсутність єдиного інформаційного ресурсу, який би вмщував українські мемуари, натомість виявлено кілька окремих, створених завдяки науковій та громадській ініціативі («Diasporiana», «Мислене древо», «Дисидентський рух в Україні») тощо) на класичних засадах (подання тексту мемуарів чи бібліографічних записів) та комунікаційну важливість мемуарів, їх здатність впливати на формування особистості, культурно-історичної пам'яті, національної ідентичності.

Мета статті. У контексті міждисциплінарного вивчення мемуарного простору з урахуванням здобутків сучасної історичної науки та ДН мету статті бачимо в дослідженні трансформації жанрових форм та репрезентацій мемуарів у сучасному національному просторі в загальному та локальних вимірах. Увагу зосередимо на виявленні та аналізі сучасних наукових та популяризаційних проєктів, що втілилися в класичних видавничих та цифрових задумах, метою яких є оприлюднення/творення мемуарів, здійснених із використанням методів усної та локальної історії та інструментарію ДН на загальному та локальному рівні. Розгляд проєктів буде здійснено за такими критеріями: мета, учасники, змістове/тематичне наповнення, методичні підходи, жанри мемуарів, цільова аудиторія. Використано системний підхід до визначення перспектив трансформацій в мемуарному про-

---

⁴ Див.: Любовець Н. І. Мемуарний потенціал ресурсів бібліотечного краєзнавства. *Українська біографістика*. 2015. Вип. 12. С. 359–376; Ї ж. Українські мемуари в сучасному інформаційному просторі. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 37. С. 602–615; Ї ж. Мемуари як складова електронних ресурсів бібліотек: світовий досвід та перспективи створення вітчизняного електронного ресурсу «Українська мемуаристика». *Українська біографістика*. 2013. Вип. 10. С. 417–430.

сторі з позицій ДН. Застосовано методи контент-аналізу, компаративістики та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Вивчення мемуарів як культурно-історичного феномену, важливого складника національного простору потребує супроводу провідних наукових центрів, науковців у міждисциплінарному зрізі та підтримки громадської ініціативи. Це дасть нагоду простежити зміни акцентів, що відбуваються з мемуарним простором на теренах сучасної України. Важливим поштовхом у процесі еволюції/трансформації мемуарів у сучасних умовах стали, з одного боку, імплементація в історичний дискурс наукового інструментарію усної історії та активний розвиток усноісторичних/польових досліджень, з другого — підвищена увага до просторових вимірів історичних досліджень, які перенесли увагу дослідників на регіональні й локальні соціуми. Зокрема, застосування методу інтерв'ю в усноісторичних практиках, якими послуговуються дослідники усної та локальної історії, призвело до активного розвитку мемуарного жанру — спогаду-інтерв'ю. Варто зазначити, що мемуарний жанр спогаду-інтерв'ю має свою історію в національній мемуарній традиції. Джерела його сягають 20–30-х рр. ХХ ст. Інтерес до цього жанру був спричинений потребою створення джерельної бази історичних досліджень для легалізації історії радянської держави. Ця тенденція розвинулась і в Україні, де було розпочато збирання усних свідчень у формі інтерв'ю учасників революційних подій. Основними темами було визначено події революцій 1905 р., 1917–1921 рр., історію фабрик та заводів, робітничого руху. Для збору усноісторичних свідчень у Харкові 1922 р. була створена спеціальна науково-дослідна Комісія з вивчення історії Жовтневої революції та історії Комуністичної партії (Істпарт) (у 1929 р. було реорганізовано в Інститут історії партії і Жовтневої революції на Україні при ЦК КП(б)У), завданням якої було збирання й видання матеріалів з історії комуністичної партії, революційного руху, російських революцій та громадянської війни 1918–1920 рр. Для цього було засновано спеціальний друкований орган — журнал «Літопис революції» (1922–1933), на сторінках якого часто друкувалися спогади, зокрема отримані методом інтерв'ю (серед них так зване інтерв'ю «анкетним методом»). Окремо виходили збірки спогадів та документів. Наприкінці 20-х рр. ХХ ст. у зв'язку з тим, що радянська система відкидала індивідуальне трактування історичних подій та в ній панувала офіційна історіографія, ця діяльність стала неможливою. Традицію запису спогадів-інтерв'ю було поновлено після закінчення Другої світової війни, але записувалися лише спогади видатних діячів держави та культури, військових, які висвітлювали героїчну боротьбу радянського народу проти фашистської на-

вали, згодом — досягнення радянського режиму, та відповідали канонам офіційної історіографії. У 70–80-х рр. ХХ ст. стає популярним історичне інтерв'ю у форматі магнітофонних записів.

«Нове дихання» жанр спогаду-інтерв'ю отримав в умовах ДН. Результатом стало *творення* великої кількості історико-мемуарних джерел, які за інших обставин ніколи не з'явилися б, та подальша імплементація їх у соціогуманітарні дослідження та національний простір. Паралельно в еволюційному контексті продовжує розвиватися тенденція ретроспективного вивчення мемуарного спадку. Насамперед йдеться про роботу з уже існуючим текстом, тобто його оцифрування. Важливим видається не просто його відтворення (копії зображення), а надання можливості користувачу роботи з ним ⁵, що дасть змогу науковцям працювати з великими комплексами даних, аналізувати та верифікувати їх, адже нині великі масиви мемуарів недоступні для широкої спільноти через відсутність системної роботи у цьому напрямі. Окремі кроки здійснює Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в контексті створення електронної бібліотеки «Україніка» [6] та Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. Остання розвиває проект електронної бібліотеки «Культура України», яка вміщує і масив мемуарних джерел ⁶. Зважаючи на те, що ці ресурси мають комплексне спрямування та акумулюють усе культурне надбання України, досвід їх створення, функціонування, репрезентативність мемуарів заслуговує на окреме вивчення та потребує координаційних зусиль усієї бібліотечної спільноти.

Тенденцією, що все ширше розвивається в контексті трансформації сучасного мемуарного простору в загальному та локальному вимірах (яка побутує паралельно та часто переплітається з класичним представленням мемуарів у книжковому вигляді ⁷), стає можливість *творення* нового мемуарного тексту в межах новітніх наукових напрямів — усної та локальної історії. Проблема *творення* історичного джерела розглядається усною історією в контексті трьох груп усно-історичних джерел: усна традиція (в етнографії та фольклористиці — відомості про минуле, що передаються з вуст в уста, від покоління до покоління); усна біографія (розповіді про події з життя окремої людини, мета яких — схарактеризувати це життя і надати йому значення); усне історичне джерело (процес спогадів, свідчень, розповіді

⁵ З функцією їх подальшого розпізнавання.

⁶ На жаль, у тематичному покажчику електронної бібліотеки не виокремлено мемуари, спогади, щоденники тощо (див. <https://elib.nlu.org.ua/catalogue.html>), однак, використовуючи пошук, можна знайти потрібні матеріали.

⁷ Йдеться про ретроспективне видання мемуарів та видання спогадів сучасників.

не тільки ініціюється дослідником, а конструюється, моделюється, регулюється за допомогою наукового дослідного інтерв'ю [20, с. 44–45]). А залучення технологічних та технічних можливостей ДН, зокрема аудіозапис (відтворення голосу особи), відеозапис (відтворення голосу та зовнішнього вигляду, створення документальних фільмів), 3D-моделювання (створення віртуального образу, світу), застосування елементів картографування (аналіз мережевих зв'язків, який дає змогу з'ясувати й відтворити майже будь-які стосунки особи) тощо, дає змогу візуалізувати інформацію та надати їй багатовимірне звучання. Саме ДН дає змогу залучити до процесу *творення* історико-мемуарних джерел не лише державні та громадські інституції, а й окремі ініціативи в різноманітних просторових вимірах.

Спробуємо здійснити контент-аналіз ⁸ найбільш типових цифрових українських проєктів, в основі яких лежать мемуари в жанрі спогаду-інтерв'ю.

Загальний вимір

Нині з'являється велика кількість як археографічних видань мемуарних джерел, так і мемуарів сучасників, які представляють різноманітні професії та середовища ⁹. Цікавим з погляду трансформації й еволюції мемуарів на тлі інтересу наукової спільноти та суспільства в цілому до цього жанру української документалістики став процес *творення* масиву свідчень (з перспективою їх перетворення з часом у науковий текст) із залученням методу усної історії про події Революції гідності, зокрема проєкт «Майдан: усна історія» Українського інституту національної пам'яті (УІНП), який функціонує на загальнодержавному рівні [11]. Метою проєкту було проголошено зібрання відео- та аудіосвідчень активістів Євромайдану про події зими 2013–2014 рр., що дало можливість зафіксувати суб'єктивний досвід громадян через проведення «глибинних інтерв'ю» (спогадів-інтерв'ю) з активістами із різних середовищ Євромайдану та записати їх з допомогою аудіо- та відеотехніки ¹⁰. «Глибинне інтерв'ю», яке використовується в усноїсторичних практиках як якісний метод дослідження,

⁸ Контент-аналіз (від англ. *content* — зміст) — метод якісно-кількісного аналізу змісту документів з метою виявлення й вимірювання різних фактів і тенденцій, відображених в цих документах в їх соціальному контексті.

⁹ Див. Довгі списки Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу» 2018 та 2019 р.

(<http://biography.nbuv.gov.ua/rating/r2018/>; <http://biography.nbuv.gov.ua/rating/r2019/>), де представлена серед інших і мемуарна література в номінації «Джерела біографії».

¹⁰ Ці записи в перспективі мають стати основою для Архіву Майдану та будуть представлені в експозиції Музею Свободи / Музею Майдану (лінк — <https://old.uinp.gov.ua/page/muzei-maidanu>).

передбачає проведення індивідуальних інтерв'ю з невеликою кількістю респондентів для вивчення їхніх поглядів на конкретну ідею або ситуацію; та/або це вид інтерв'ю, у якому дослідник намагається зібрати інформацію, щоб ґрунтовно вивчити певний аспект, що характеризує респондента та/або його ставлення до конкретної ситуації, події, проблеми (почуття, мотиви, погляди, історії життя тощо) [7]. Резонансність подій Революції гідності, розуміння науковою спільнотою та громадянським суспільством потреби осмислити сучасні унікальні суспільні практики, започатковані Майданом, об'єднало навколо цього цифрового історико-мемуарного проекту зусилля УІНП, Українського католицького університету (УКУ), зарубіжних організацій. Зокрема, спогади збирали УІНП, Фонд збереження пам'яті Майдану, Київський університет імені Бориса Грінченка, Дослідний центр Східної Європи Бременського університету Німеччини, Каунаський університет імені Вітаутаса Великого, волонтери з різних міст України ¹¹.

У межах проекту було записано кілька сотень аудіо- та відеоінтерв'ю з учасниками Євромайдану та їх опонентами. Оприлюднені на YouTube-каналі УІНП матеріали проекту дадуть змогу сучасникам та наступникам поглянути на трагічні події 2013–2014 рр. очима їх безпосередніх учасників та реконструювати ситуацію, що стрімко змінювалася, через сприйняття представників різних професій, середовищ, віку, з різних регіонів України, які розповідають про ключові події тієї зими та про свою участь у них. Нині маємо можливість ознайомитися лише з частиною зібраного матеріалу — 21 спогад-інтерв'ю, розміщений на YouTube-каналі у форматі відеозапису ¹². Навіть цей масив документального матеріалу у формі спогаду-інтерв'ю дає інформацію про *індивідуальний досвід* респондентів. Зміст спогадів є не простим (фотографічним) відбитком пережитого, а складним симбіозом елементів прожитого минулого, «забування» інших моментів, що, в цілому, творить зв'язок між минулим і сьогоденням та є проєкцією майбутнього [15, с. 165], що робить його унікальним, як унікальним є життя кожної людини ¹³. Такий проект став можливий

¹¹ Див.: YouTube канал Ukrainian Institute of National Remembrance (лінк — <https://www.youtube.com/channel/UCv7GvZiPMU7OWZdPkmeH3Qw/search?query=%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD>). Станом на 20.04.20 р.

¹² Див.: <https://www.youtube.com/channel/UCv7GvZiPMU7OWZdPkmeH3Qw/search?query=%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD.%D0%A3%D1%81%D0%BD%D0%B0%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F> (станом на 20.04.2020 р.).

¹³ Серед респондентів бачимо Любомира Гузара, Мирослава Поповича, активістів Майдану — Інну Неродик, Олега Юрченка та інших.

на тлі уваги наукової спільноти до особи «як дійового агента історії, а до особистісного досвіду — як до базової соціокультурної цінності суспільства» [18]. Результатом цього проекту стало формування комплексу сучасних історичних/мемуарних/біографічних джерел, які стануть основою для подальших соціогуманітарних досліджень, що потребують специфічного дослідницького інструментарію.

Значення цього проекту не вичерпується лише увагою до формування історико-мемуарної бази для майбутніх досліджень, а має глибші наслідки, які лежать у площині, так би мовити, «соціальної терапії», яка дасть змогу досягти порозуміння між різними групами в суспільстві — й активними причіниками, й опонентами протестних подій. Чим ширше буде коло осіб, залучених до цього проекту, тим цей процес буде ефективнішим для суспільства, адже дасть нагоду проілюструвати розмаїття історичного досвіду, багатогранність подій, різноплановість наслідків, неможливість однозначних оцінок, а за цим — усвідомити потребу пошуку складніших рішень, компромісів та шляхів для суспільного діалогу. Усноісторичний спогад-інтерв'ю важливий і для самого оповідача, насамперед для самоідентифікації, адже повертає людям, які робили та переживали історію, центральне місце в ній, даючи можливість «заговорити на повний голос» [16, с. 15], та водночас є методом позбавлення від посттравматичної пам'яті.

У межах цифрового проекту, робота над яким нині перебуває в стадії опрацювання великих масивів записаних аудіо- та відеоматеріалів, що потребує значних матеріальних вкладень, було паралельно розпочато видавничий проект, до участі в якому залучені представники регіональних вишів, місцевих телерадіокомпаній та активісти. Проект набув всеукраїнського масштабу із залученням іноземних інституцій, зокрема методичної допомоги від усноісторичного польського осередку «Карта». Група координаторів видавничого проекту розробила уніфіковані методологічні підходи до проведення інтерв'ю. Ураховувалися особливості кожного регіону, напрацьовано методичні матеріали на семінарах та тренінгах із питань, присвячених проведенню інтерв'ю, формуванню питальника, кола опитуваних тощо.

Результатом роботи стало видання серії збірок спогадів із загальною назвою «Майдан від першої особи» (вийшло три випуски, формування яких відбувалося за окремими критеріями). Перший випуск «Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності» (Київ, 2015) репрезентував історію Майдану через спогади 45 безпосередніх учасників. Матеріал згруповано за середовищами — журналісти, студенти, правозахисники, координатори, підприємці, священики, самооборона, політики, волонтери, митці, автомайдан, затяті, медики,

сміливці, авторитети. Спогади-інтерв'ю різних за статтю, віком та формою участі осіб дають змогу читачеві побачити Майдан як самоорганізовану соціальну спільноту, а належність до того чи того середовища відображено в специфіці рефлексій (її тематичному спрямуванні) на події. Зокрема, відомий моральний авторитет Любомир Гузар дає загальну оцінку Майдану: «...це внутрішній переворот, вияв того, що всередині, у серцях людей назріло. І воно показалося» (с. 316) — та окреслює завдання, які стоять перед нацією: «Тепер велике завдання, щоби молоді люди виростили такими як треба. То не проста справа, дуже багато ще треба працювати, щоби наші школи, університети займалися таким вихованням» (с. 319). Мирослав Попович оцінює значення згадуваних подій, зазначаючи, що Майдан був моментом переходу, який назавжди зробив нашу психіку здатною «...подолати мертвотну атмосферу, що її створює безмежна влада» (с. 312). Оксана Забужко говорить про вплив подій на масову свідомість: «От як раптом Шевченко став всім зрозумілий. Раптом стало зрозуміло, про що це. Це не слова, не текст, це про нас сьогоднішніх, це про тебе, про мене, це про те, що тут зараз діється» (с. 306). Священики (отець Петро Жук, отець Микола Мишевський, архієпископ Стефан Негребецький) згадують про участь Церкви в протестних подіях, організації Духовної ради Майдану, виступи священників зі сцени. Медики більше зосереджені на організації медичної допомоги тощо. Структурування спогадів з погляду окремих середовищ, кордони яких досить умовні й не завжди пов'язані з професійною діяльністю, дають змогу подивитися на події з різних точок і побачити різні виміри Майдану, що робить їх ґрунтовним джерелом для майбутніх досліджень та засобом суспільної комунікації.

Другий випуск збірника «Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах» (Київ, 2016) репрезентував спогади митців різних жанрів, видів та напрямів мистецтва, що відображають їхній суб'єктивний досвід пережитого та узагальнені міркування про роль мистецтва в Революції гідності. Прикметно, що укладачам вдалося перенести емоції митців на папір, скориставшись для транскрибування¹⁴ спеціальною методикою: вони зберегли стилістику мовлення оповідачів («фірмові» слова, завдяки яким мовлення є упізнаваним), незакінчені речення, просторічні звороти, риторичні питання. Цінність випуску подвійна, адже він уміщує не лише цікаві історії різних людей, а й водночас демонструє мистецтво Революції гідності.

---

¹⁴ Транскрибування — розшифрування тексту для найточнішого передавання на письмі всіх відтінків вимови (звуків) з тими змінами, яких звук зазнає в процесі мовлення, за допомогою спеціальних графічних знаків.

До третього випуску збірника «Майдан від першої особи. Регіональний вимір. Ч. 1–3»¹⁵ (Київ, 2017–2018) увійшли фрагменти спогадів учасників і очевидців протестних акцій у регіонах, які відбувалися під час Революції гідності, що дало можливість реконструювати події місцевих майданів через спомини учасників та залучити їх до загальнонаціонального наративу. Фрагменти спогадів у збірнику доповнено документальними матеріалами — дописами із соцмереж, агітаційним матеріалом, світлинами, які дають змогу простежити особливості перебігу акцій у регіонах. Важливим складником видавничого проекту стало залучення думок опонентів¹⁶.

Проект «Майдан: усна історія» продемонстрував величезний потенціал спогаду-інтерв'ю як мемуарного жанру в сучасних умовах, що стало відповіддю на суспільний запит на персоніфіковану історію країни — з погляду окремої людини чи групи як основи для національної ідентичності. З другого боку — залучення досвіду учасників подій до майбутніх наукових практик дасть змогу зрозуміти його та відтворити в історичних реконструкціях. Проект, започаткований з ініціативи УІНП, завдяки участі небайдужої громадськості досяг найбільшого результату, який втілюється у виході книжкової серії. Але великий усноісторичний мемуарний наратив (зафіксований в аудіо- та відеоформаті) ще чекає на наукове опрацювання, зокрема транскрибування, аналіз та інтерпретацію отриманих за допомогою інтерв'ювання текстів, що потребує виваженого комплексного підґрунтя та методичного інструментарію з позицій сучасної гуманітаристики. Ще й досі можна погодитися з думкою В. Яремчука, що усна історія у нас майже не вийшла за межі суто джерельних, а не аналітичних праць [21, с. 33], особливо це стосується новітньої тематики.

Проект «Майдан: усна історія» логічно продовжився в новому цифровому вимірі — проекті «Музей Свободи / Музей Майдану» (лінк — <http://maidanmuseum.org/uk>), започаткованому 2014 р. Його учасники, використовуючи можливості ДН, надали нового звучання тематиці Революції гідності, візуалізуючи події. Зокрема, було створено цифрові колекції: «Інформаційний простір», «Боротьба», «Побут», «Творчість», «Символіка», «Бібліотека Музею Майдану», розроблено маршрут «Місця Революції Гідності», музейні інсталяції тощо. Такий формат значно розширив можливості поширення інформації серед потенційних користувачів та її інтерпретації. Зокрема, на-

¹⁵ Частина випуску подаються за назвами областей, розташованими в алфавітному порядку: перша частина третього випуску (2017) містить розділи від Автономної Республіки Крим до Луганської області; друга (2018) — від Львівської до Чернігівської; третя (2018) складається з 25 розділів за кількістю регіонів України.

¹⁶ Хоча відсоток цей досить малий.

уковці все частіше застосовують візуальний підхід (образ, вигляд, портрет, ландшафт тощо) та методи фіксації інформації (аудіо-, відео-запис, фото-, кінозйомка) у наукових розвідках, адже візуальні джерела містять унікальний пласт інформації, що відображає особливості матеріальної культури, соціальних типажів, поведінкових моделей і відносин.

Локальний вимір

Увага наукової спільноти до локальної історії змінила акценти з політичної історії на дослідження соціальних і культурних просторів, а розвиток усноісторичних практик сприяв появі цифрових проєктів, якими опікуються здебільшого окремі особи чи невеликі колективи. Грунтовною основою цих проєктів є мемуари в жанрі спогаду-інтерв'ю, записані за допомогою аудіо- чи відеотехніки, які створюють історичний та автобіографічний наратив з акцентом на локальну історію.

Показовим є львівський проєкт «Локальна історія» (лінк — <http://localhistory.org.ua/pro-proekt/>), який реалізовує Українська Галицька Асамблея (УГА) з 2013 р. Метою було проголошено дослідження минулого крізь історію локальних місць — сіл та містечок Західної України¹⁷ для «руйнування стереотипів та усталених міфів, що породжені не лише окупаційними владами, а й окупованим суспільством» та формування української ідентичності [14]. Учасники проєкту, а це молоді люди віком до 40 років, які об'єднали навколо себе небайдужих активістів (зі шкіл, вишів), збирають свідчення старожилів (аудіо- та відеофіксація), які були учасниками та очевидцями важливих історичних подій минулого століття, відновлюють (оцифровують) давні світліни й документи, що дасть змогу повновартісно відтворити національно-культурне та повсякденне життя галицьких сіл та містечок. Проєкт має цілком практичне просвітницьке спрямування, зокрема, його учасники за результатами польових досліджень готують та передають громадам виставки та буклети з історії їхніх місцевостей тощо. Девізом цього чітко окресленого локального цифрового проєкту можна вважати слова його засновників: «Ми бачимо українську історію яскравою та живою, яка надихає на успішне майбутнє» [14], що об'єднує навколо нього активну та цілеспрямовану частину суспільства, яка вмє активно діяти, а це робить його живим та соціально затребуваним.

Варто відзначити складну й цікаву архітектоніку цього ресурсу, яка доносить різноманітними технічними засобами ДН-інформацію про історичне минуле краю. Мемуарний складник подано у формі

---

¹⁷ До проєкту увійшли 16 сіл Львівської області.

тексту, відеозапису та ілюстровано світлинами оповідачів у рубриці «Очевидці» (лінк — <http://localhistory.org.ua/ochevydtsi/>) із загальною назвою «Діти війни». Тема свідчень-інтерв'ю (нині представлено 15 оповідей, із них 9 — жінок і 6 — чоловіків від 1917 до 1931 року народження) — події Другої світової війни, національний рух опору (ОУН–УПА) та репресії радянської влади проти діячів націоналістичного підпілля. Перед нами життя людей, дитячі роки яких припали на міжвоєнний період, доросле життя — на роки Другої світової війни та післявоєнні сталінські репресії, радянські часи. Це й згадки про участь їхніх родичів у УГА, УСС та особиста участь в ОУН та УПА. Кожен спогад травматичний, бо повертає оповідачів до часів, коли вони терпіли катування та знущання від радянської влади за участь в ОУН–УПА. Тому методика проведення усної історичної практики має неабиякий оздоровчий ефект (соціальна терапія), адже через пошук забутих або витіснених фрагментів історії відбувається порозуміння між поколіннями¹⁸ та різними групами в суспільстві, консолідація місцевих громад.

У цілому проект «Локальна історія» має науково-просвітницький характер і дає змогу відтворити через індивідуальний досвід старожилів локальний вимір ключових історичних подій, повсякденне життя і побут людей, соціальні зміни в суспільстві та їх вплив на світогляд населення краю, згуртувати громади навколо спільної історії. А завдання істориків — успішно реконструювати та вводити в обіг нові легітимні суб'єкти та агентів своїх національних історій [18, с. 11].

Цікавим видається і досвід подальшого розвитку проекту, в якому на засадах ДН було об'єднано зусилля науковців, режисерів-документалістів, сценаристів, звукорежисерів, спеціалістів із військових реконструкцій, редакторів, композиторів для створення документально-ігрових фільмів з історії України першої половини ХХ ст., які також стали його частиною. У рубриці «Документалістика» розміщено п'ять документальних фільмів про історичні події: «Хроніка УПА 1942–1954» (частини 1–2); «Срібна Земля. Хроніка Карпатської України 1919–1939»; «Золотий вересень. Хроніка Галичини 1939–1941»; «Легіон. Хроніки УГА 1918–1919». Сюжетні лінії створено на основі спогадів очевидців, які допомагають краще зрозуміти мотивацію та дії безпосередніх учасників історичних подій. Усні історії / спогади-інтерв'ю в цих фільмах відкривають нетрадиційний, яскраво виражений індивідуальний погляд на боротьбу УГА, УСС, УПА, дають змогу відчутти атмосферу та дух епохи, виконуючи перш за все культурно-просвітницьку місію, яка була заявлена як основна.

¹⁸ Інтерв'ю проводять, як правило, студенти.

Межі проекту було розширено й за рахунок відновлення старих фото та задіяння їх в історичних розвідках. Нині це стало можливим завдяки візуалізації історії, цьому завданню слугує розділ проекту «Старі фото» (лінк — <https://localhistory.org.ua/stari-foto/>), використання яких у сучасних умовах набуло нового звучання¹⁹. Грунтовності проекту додають документальні матеріали, вміщені в розділі «Реєстр» (лінк — <https://localhistory.org.ua/reyestr/>), де подано короткі біографічні відомості про жителів сіл Львівської області, які були вбиті, репресовані та доля яких невідома.

На тлі підвищеного інтересу до подання локальної історії через візуалізовані спогади (у форматі відеозапису, документального фільму, тексту) та фотодокументи, що значно збільшило їх імплементацію в культурно-освітній простір та об'єднало громадськість, ініціатори проекту запропонували і традиційний спосіб донесення своїх посилів до аудиторії та започаткували перший в Україні науково-популярний глянцевиий журнал «Локальна історія», який має значний успіх²⁰. Його складником стали, зокрема, матеріали, зібрані усноісторичним методом у селах та містечках Галичини, які дають змогу відтворити повсякденне життя і побут людей, зафіксувати структурні зміни в суспільстві та їх вплив на світогляд населення краю, та інтерв'ю із сучасниками²¹, дослідження, репортажі, фотопроекти, мистецькі розвідки.

Висновки. Отже, у сучасних умовах інформаційного суспільства національний мемуарний простір розвивається у двох площинах. З одного боку, це трансформація (від лат. *transformatio* — зміна, перетворювання виду, форми, істотних властивостей) у жанрах та форматах представлення мемуарів, що втілюється в активному розвитку жанру спогаду-інтерв'ю (в аудіо-, відеоформаті, тексті) у межах усноісторичних практик, із другого боку — це подальша еволюція (від лат. *evolutio* — розгортання, поступовий розвиток сутності зі збереженням її якості в процесі кількісних змін) мемуарів, розвиток уже відомих та випробовуваних протягом багатьох століть жанрів у класичному друкованому вигляді. Зважаючи на вимоги часу, жанрові

---

¹⁹ Вони згруповані в рубрики: Військо польське, Кооперативи, Різдво у таборах, Сільські музики, Товариство «Просвіта» у міжвоєнний час, Сільські вертепи, Галицьке весілля, Дитячі садки — захорони.

²⁰ На сьогодні вийшло 18 випусків. Анонс див.: <http://localhistory.org.ua/magazines/> (2018 р. — 2 випуски; 2019 р. — 12; 2020 р. — 6).

²¹ У журналі вміщені також інтерв'ю із сучасними лідерами думок: Сергієм Плохієм, Олею Гнатюк, Ізою Хруслінською, Сергієм Жаданом, Мустафою Джемілевим, Міхаелем Мозером, Миколою Мушинкою, Ахтемом Сеїтаблаєвим, Романом Вашуком, Тімоті Снайдером, Андрієм Куликовим та Наталею Яковенко.

зміни та формати представлення мемуарів, спричинені трансформаційними процесами, видаються більш ефективною моделлю з погляду донесення «готового продукту» (мемуарів) до потенційного користувача. На практиці ці два напрями здебільшого поєднуються та доповнюють один одного.

Актуалізація жанру спогаду-інтерв'ю в нинішніх умовах обумовлена їх інформаційно-комунікаційним та джерелознавчим складником. Адже в процесі інтерв'ювання відбувається порозуміння між поколіннями та різними групами в суспільстві, його консолідація через пошук забутих або витіснених фрагментів історії та творення авторитетних усноісторичних джерел з історії України ХХ — початку ХХІ ст. Обґрунтованим видається дослідження колективних травматичних спогадів як моменту їх детравматизації (коли травма переростає в історію) та реінтеграції суспільства на основі спільних культурних цінностей, культурної різноманітності та прийняття Іншого.

Робота з усноісторичним джерелом потребує розробки спеціальних методів (усне інтерв'ю, опитування, фокус-група) та методик (глибинне, вільне, наративне, неформалізоване інтерв'ю) збору й аналізу інтерв'ю з тим, аби подальша їх інтерпретація в наукових розвідках була репрезентативною та адекватною вибраним методам.

У перспективі подальшого розвитку в площині імплементації в наукові дослідження потребують усноісторичні джерела, створені в жанрі спогаду-інтерв'ю, які дають досліднику ексклюзивний матеріал, в основі якого лежить персональний досвід, що подає історичні події і контексти в проекції минуле — сучасне — майбутнє. Завдання істориків — успішно реконструювати та вводити в обіг нові авторитетні історичні джерела національної історії.

Аналіз представлення мемуарів у загальних та локальних вимірах демонструє активний розвиток і ефективність впровадження нових форм і форматів мемуарів у названих проектах. Водночас дієвість їх зростає із залученням громадських ініціатив.

1. Верменич Я. В. Локальна історія як науковий напрям: традиції й інновації / Я. В. Верменич ; наук. ред. В. А. Смолій ; Інститут історії України НАН України. – Київ, 2012. – 284 с.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. Цифрова гуманітаристика в системі вищої освіти Канади / О. Воскобойнікова-Гузєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Київ, 2019. – Вип. 2. – С. 58–62. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2019.2.5862>
3. Грінченко Г. Г Усна історія в пострадянських дослідницьких практиках (на прикладі сучасних Білорусії, Росії та України) / Г. Г. Грінченко, І. В. Реброва, І. М. Романова // Український історичний журнал. – 2012. – № 4. – С. 172–187.

4. Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади / Оксана Кісь // Україна модерна. – Київ–Львів, 2007. – Число 11. – С. 7–21.
5. Копанєва В. Становлення цифрової гуманітаристики / В. Копанєва // Вісник Книжкової палати. – 2018. – № 6. – С. 42–45.
6. Костенко Л. Цифрова гуманітаристика в бібліотеці: від е-каталогу до наукометрії / Л. Костенко, Т. Симоненко, О. Жабін // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 4. – С. 3–9. <https://doi.org/10.15407/bv2018.04.003>
7. Кузяків О. Глибинні інтерв'ю, як метод збору інформації в соціологічному дослідженні: Що потрібно знати «не-соціологу»? / О. Кузяків // Discover. Share. Learn. – 25.04.2018. – Режим доступу: https://www.sli-deshare.net/IER_Kyiv/ss-94982341 – Назва з екрана.
8. Любовець Н. І. Мемуари як складові електронних ресурсів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / Н. І. Любовець // Actual aspects of development in the context of globalization: Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference (23–24 March 2020). – Florence, 2020. – С. 240–244.
9. Любовець Н. І. Новітня історіографія вітчизняної мемуаристики: до проблеми термінології та класифікації / Н. І. Любовець // Українська біографістика = Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. Ін-ту біогр. дослідж. – Київ, 2016. – Вип. 13. – С. 28–50. <https://doi.org/10.15407/ub.13.028>
10. Любовець Н. І. Видавничі серії українських мемуарів у контексті соціальних комунікацій / Н. І. Любовець // Українська біографістика = Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. Ін-ту біогр. дослідж. – Київ, 2020. – Вип. 19. – С. 101–120. <https://doi.org/10.15407/ub.19.101>
11. Майдан: усна історія // Український інститут національної пам'яті. – Режим доступу: <https://old.uinp.gov.ua/page/maidan-usna-istoriya> – Назва з екрана.
12. Матвієнко О. Цифрова гуманітаристика як методологічна основа розвитку ІТ-освіти у вищих навчальних закладах культури / О. Матвієнко, М. Цивін // Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері. – Київ, 2018. – Вип. 2. – С. 26–36. <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.2018.155658>
13. Можаяєва Г. В. Digital Humanities: цифровой поворот в гуманитарных науках / Г. В. Можаяєва // Гуманитарная информатика. – 2015. – № 9. – С. 8–23. <https://doi.org/10.17223/23046082/9/1>
14. Про проект // Локальна історія. – Режим доступу: <http://localhistory.org.ua/pro-proekt/> – Назва з екрана. – (Дата звернення: 10.07.2020).
15. Серєда В. Усна історія як метод і методологія: деякі проблеми створення та інтерпретації усної історичних джерел / В. Серєда, Л. Малєс // Україна модерна. – Київ–Львів, 2007. – Число 11. – С. 159–165.
16. Таллер М. Дискуссии вокруг «Digital Humanities» / М. Таллер // Историческая информатика. Информационные технологии и математические методы в исторических исследованиях и образовании. – 2012. – № 1. – С. 5–13.
17. Томпсон П. Голос прошлого. Устная история / Пол Томпсон ; пер. с англ. М. Коробочкин, Е. Криштоф. – М. : Весь мир, 2003. – 367 с.

18. Ханенко-Фрізен Н. У пошуках суб'єкта. Усна історія у плюралістичному світі / Наталія Ханенко-Фрізен // У пошуках власного голосу: усна історія як теорія, метод та джерело : зб. наук. ст. / за ред. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. – Харків, 2010. – С. 11–24.
19. Чікарькова М. Цифрова гуманітаристика у сучасних вищих навчальних закладах: західний та український досвіді впровадження / М. Чікарькова // Актуальні питання гуманітарних наук. – Дрогобич, 2019. – Вип. 23, Т. 3. – С. 168–172. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166830>
20. Щеглова Т. К. Устная история : уч. пособие / Т. К. Щеглова. – Барнаул : АлтГПА, 2011. – 364 с.
21. Яремчук В. Нові напрями світової історичної думки та соціальний двигун історіописання в сучасній Україні / В. Яремчук // *Scriptorium poststrum*. – 2017. – № 2 (8). – С. 130–138. – Режим доступу: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/304/135> – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Vermenych, Ya. V. (2012). *Lokalna istoriia yak naukovyi napriam: tradytsii y innovatsii* [Local history as a scientific direction: traditions and innovations] (V. A. Smolii, Ed.). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Voskoboinikova-Huzieva, O. (2019). Tsyfrova humanitarystyka v systemi vyshchoi osvity Kanady [Digital Humanities in Canada's Higher Education System]. *Neperervna Profesiina Osvita: teoriia i praktyka*, 2, 58-62. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2019.2.5862> [In Ukrainian].
3. Hrinchenko, H. H., Rebrova, I. V., & Romanova, I. M. (2007). Usna istoriia v postradianskykh doslidnytskykh praktykakh (na prykladi suchasnykh Bilorussii, Rosii ta Ukrainy) [Oral history in post-Soviet research practices (on the example of modern Belarus, Russia and Ukraine)]. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, 4, 172-187. [In Ukrainian].
4. Kis, O. (2007). Usna istoriia: stanovlennia, problematyka, metodolohichni zasady [Oral history: formation, problems, methodological basis]. *Ukraina Moderna*, 11, 7-24. [In Ukrainian].
5. Kopanieva, V. (2018). Stanovlennia tsyfrovoyi humanitarystyky [The rise of digital humanities]. *Visnyk Knyzhkovoї Palaty*, 6, 42-45. [In Ukrainian].
6. Kostenko, L., Symonenko, T., & Zhabin, O. (2018). Tsyfrova humanitarystyka v bibliotetsi: vid e-katalohu do naukometrii [Digital humanities in the library: go to the e-catalog to the scientometrics]. *Biblioteknyi Visnyk*, 4, 3-9. <https://doi.org/10.15407/bv2018.04.003> [In Ukrainian].
7. Kuziakiv, O. (2018, April 25) Hlybynni interv'iu, yak metod zboru informatsii v sotsiolohichnomu doslidzhenni: Shcho potribno znaty «ne-sotsiolohu»? [In-depth interviews as a method of collecting information in a case study: What does a “non-sociologist” need to know?] In *Discover. Share. Learn*. Retrieved from https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/ss-94982341 [In Ukrainian].
8. Liubovets, N. I. (2020, March). Memuary yak skladova elektronnykh resursiv Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Memoirs as a component of electronic resources of the Vernadsky National Library of Ukraine]. In *Actual aspects of development in the context of globalization. Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference* (pp. 240-244). Florence, Italy [In Ukrainian].

9. Liubovets, N. I. (2016). Novitnia istoriohrafia vitchyznianoj memuarystyky: do problemy terminolohii ta klasyfikatsii [Modern historiography of the national memoirs: the problem of terminology and classification]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 13, 28-50. <https://doi.org/10.15407/ub.13.028> [In Ukrainian].
10. Liubovets, N. I. (2020). Vydavnychi serii ukrainskykh memuariv u konteksti sotsialnykh komunikatsii [Publishing series of Ukrainian memoirs in the context social communications]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 19, 101-120. <https://doi.org/10.15407/ub.19.101> [In Ukrainian].
11. Maidan: usna istoriia [Maidan: Oral history]. (n. d.). In *Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty*. Retrieved from <https://old.uinp.gov.ua/page/maidan-usna-istoriia> [In Ukrainian].
12. Matviienko, O., & Tsyvin, M. (2018). Tsyfrova humanitarystyka yak metodolohichna osnova rozvytku IT-osvity u vyschykh navchalnykh zakladakh kultury [Digital humanities as a methodological basis of IT-education development in higher educational institutions of culture]. *Tsyfrova Platforma: Informatsiini Tekhnolohii v Sotsiokulturnii Sferi*, 2, 26-36. <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.2018.155658> [In Ukrainian].
13. Mozhaeva, G. V. (2015). Digital Humanities: Tcifrovoi povorot v humanitarnykh naukakh [Digital Humanities: A digital turn in the humanities]. *Gumanitarna Informatika*, 9, 8-23. <https://doi.org/10.17223/23046082/9/1> [In Russian].
14. Pro proekt [About the project]. (n. d.). In *Lokalna istoriia*. Retrieved July, 10, 2020, from <http://localhistory.org.ua/pro-proekt/> [In Ukrainian].
15. Sereda, V., & Males, L. (2007). Usna istoriia yak metod i metodolohiia: deiaki problemy stvorennia ta interpretatsii usnoistorychnykh dzherel [Oral history as a method and methodology: Some problems of creating and interpreting oral historical sources]. *Ukraina Moderna*, 11, 159-165. [In Ukrainian].
16. Taller, M. (2012). Diskussii vokrug "Digital Humanities" [Controversies around the Digital Humanities]. *Istoricheskaia Informatika. Informatsionnye Tekhnologii i Matematicheskie Metody v Istoricheskikh Issledovaniakh i Obrazovanii*, 1, 5-13. [In Russian].
17. Tompson, P. (2003). *Golos proshlogo. Ustnaia istoriia* [The voice of the past. Oral history] (M. Korobochkin, & E. Krishtof, Trans.). Moscow, Russia: Ves mir. [In Russian].
18. Khanenko-Frizen, N. (2010). U poshukakh subiekta. Usna istoriia u pluralnomu sviti [In search of a subject. Oral history in a plural world]. In H. Hrinchenko, & N. Khanenko-Frizen (Eds.). *U poshukakh vlasnoho holosu: Usna istoriia yak teoriia, metod ta dzherelo* [In Search of Voice: Oral History as Theory, Method, and Source] (pp. 11-24). Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].
19. Chikarkova, M. (2019). Tsyfrova humanitarystyka u suchasnykh vyschykh navchalnykh zakladakh: zakhidnyi ta ukrainskyi dosvidy vprovadzhennia [Digital humanities in modern universities: western and ukrainian experience of implementation]. *Aktualni Pytannia Humanitarnykh Nauk*, 23(3), 168-172. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166830> [In Ukrainian].
20. Shcheglova, T. K. (2011). *Ustnaia istoriia*. Barnaul, Russia: AltGPA. [In Russian].

21. Yaremchuk, V. (2017). Novi napriamy svitovoi istorychnoi dumky ta sotsialnyi dyvhun istoriopysannia v suchasni Ukraini [New directions of world historical thought and the social engine of historiography in modern Ukraine]. *Scriptorium Nostrum*, 2(8), 130-138. Retrieved from <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/304/135> [In Ukrainian].

Стаття надійшла 15.07.2020 р.

Nadiia LYUBOVETS, Candidate of Historical Sciences, Head of Department, Institute of Biographical Research, VNLU (Kiev, Ukraine).

Modern transformations of memoir space: General and local measurements.

Changes in the modern memorial space that are taking place against the backdrop of the latest oral history practices in DH are considered. It is noted that the use of the method of oral historical interviews has led to the active development of the memoir genre – memories – interviews that received a “new breath” in DH. The result was the creation of a large number of historical and memoirs, which are presented in the national space, both in traditional publishing formats and the latest digital projects at the general and local levels. It is noted that in the conditions of the information society, memoirs develop in two planes. On the one hand, this is a transformation/change in the genres and presentation formats of memoirs, which was embodied in the active creation and development of digital projects based on memories – interviews (audio, video, transcribed text), on the other hand, this is a further evolution of memoirs, which is displayed in the further development of the genres in classical printed form, already known and tested over many centuries. Given the requirements of the time, genres and presentation formats of memoirs caused by dramatic changes in the discourses of humanities in DH are issued as a more effective model in terms of conveying the “finished product” (memoirs) to a potential user. In practice, these two areas are combined and complement each other.

The prospect is seen in the active implementation of memoirs in the research and national information space in the genre of memories – interviews on the history of Ukraine. 19th century as an exclusive material in which historical events and contexts are presented through personal experience in projection past – present – future. Researchers are faced with the task of developing methods and techniques for collecting and analyzing interviews so that their further interpretation in scientific research is representative and adequate. Analysis of the presentation of memoirs in general and local dimensions demonstrates the active development and effectiveness of introducing new and classical forms and formats of memoirs in general and local projects, the effectiveness of which increases with the involvement of public initiatives.

Key words: memoirs, oral histories, interview interviews, DH, general and local measurements.